

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Egert Markus Kozlov

Vaikse ookeani väikesaarte arenguriikide kliimapoliitika areng 20.-21. sajandil

Bakalaureusetöö

Juhendaja: David Ilmar Lepasaar Beecher, PhD

Tartu 2023

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Töö sõnade arv: 7837

Egert Markus Kozlov, 15.06.2023

Lühikokkuvõte

Bakalaureusetöö autor püstitas eesmärgi analüüsida ja kaardistada kolme Vaikse ookeani väikesaare arenguriigi 20.-21. sajandi kliimapoliitika arengut. Sealhulgas võrrelda valitud riikide kliimapoliitikat, esitades ka väite, et väikesaarte kliimapoliitika arengus esineb kolme faasi: leevendamine, kaasamine ja kohanemine. Varasemad uurimistööd on andnud aluse, mille põhjal moodustati antud uurimistöö analüüsi ja metodoloogia raamistik.

Uurimistöös analüüsiti Fidži, Samoa ja Vanuatu siseriiklike kavasad, planeeringuid ja teisi dokumente, milles oli mainitud kliimamuutust ja loodusõnnetusi.

Analüüsi käigus avastati, et kolme iga riigi kliimapoliitika arengus on näha eelnevalt nimetatud kolm faasi. Kuigi kolme riigi kliimapoliitika areng on läbinud sarnased faasid, siis suhtumine nendesse on olnud erinev. Kolme riigi kliimapoliitikat eristavad erinevad prioriteedid, eesmärgid ja lähenemine kliimamuutusega kohanemisega. Keskendutakse erinevatele aspektidele, nagu informatsiooni kogumine, vähemuste kaasamine või teadlikkuse tõstmine. Kliimapoliitika erinevus seisneb ka välises rahastuses ja projektide hulgas.

Sisukord

Sissejuhatus	5
1. Teoreetiline raamistik	7
1.1 Väikesaarte arenguriigid ja kliimapoliitika definitsioon	7
1.2 Kliimapoliitika areng ja kliimamuutus	8
1.3 Riikide taust	9
1.3.1 Fidži	9
1.3.2 Samoa	9
1.3.3 Vanuatu	10
1.4 Varasemad riiklikud dokumendid	12
1.4.1 Fidži	12
1.4.2 Samoa	12
1.4.3 Vanuatu	13
1.5 Uuemad riiklikud andmed	13
1.5.1 Fidži	13
1.5.2. Samoa	14
1.5.3 Vanuatu	14
1.6 Uurimistöö väärtus	15
2. Metoodika	17
3. Analüüs ja arutelu	19
3.1 Siseriiklikud muutused	19
3.1.1 Fidži	19
3.1.2 Samoa	23
3.1.3 Vanuatu	26
3.2 Arutelu	29
Kokkuvõte	32
Kasutatud kirjandus:	34
Lisad:	40

Sissejuhatus

Käesoleva uurimistöö eesmärgiks on vaadelda ja uurida kolme Vaikse Ookeani saareriigi kliimapoliitika muutuseid 20-21. sajandi jooksul. Riike, mida uuritakse on Fidži, Samoa ja Vanuatu. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) definitsiooni järgi on nimetatud riigid *Small Island Developing States* (SIDS), ehk väikesaarte arengumaad. Riikide rahvaarv jääb alla ühe miljoni elaniku, mille tõttu on nende mõju ülemaailmses kliimapoliitikas marginaalne, aga see-eest on tegemist regiooniga, mis on tugevalt mõjutatud kliimamuutusest ja selle tagajärgedest .

Töö uurimisprobleemiks on kaardistada ning seal hulgas süstematiseerida Fidži, Vanuatu ja Samoa riiklike dokumente ja projekte, mille eesmärgiks on võidelda kliimamuutusega ning selle tagajärgedega toimetulemisega. Varasemad uuringud on keskendunud kliimamuutuste mõjule Vaikse Ookeani saareriikides, aga vähe on pööratud tähelepanu siseriiklikele arengutele. Lisaks sellele on vähe uuritud väikesaarte sisepoliitilisi lubadusi, eesmärke ega ole võrreldud neid teiste väikesaarte arengumaadega. Mitmed uurimused on vaadelnud väikesaarte arenguriikide ühendusi rahvusvahelisel areenil ning nende suhestumist ÜRO ja teiste organisatsioonidega (Ourbak & Magnan 2017). Samuti on näinud kajastust Vaikse Ookeani riikide koondeesmärgid ja lubadused ning SIDS-ide olukord kliimakriisis, aga mitte üksikriikide poliitika ja retoorika muutused, mille tõttu on antud töö ja edasised uuringud olulised, et kajastust saaksid ka riigid individuaalselt. Kuna arengumaade saareriigid on kliimamuutustega kõige lähedasemalt kokku puutunud, siis antud töö põhjal on võimalik õppida nende kliimapoliitika lähenemise ja arengu kohta, mida saab vajadusel rakendada teiste riikide kontekstis.

Töö autori eesmärk on analüüsida kolme esitatud riigi kliimapoliitikaga seotud lubadusi, eesmärke ning dokumente, mis keskenduvad kliimale ja võrrelda neid viimase 30 aasta raames. Leides vastuseid küsimustele nagu, kuidas on muutunud väikesaarte poliitika suhtumine kliima olukorda riiklikes dokumentides, millised on olnud muutused strateegiate ja eesmärkide. Uurimisküsimustele leitakse vastuseid kasutades empiirilist sisu- ja allikaanalüüsi. Analüüsis kasutatakse riikide ja organisatsioonide poolt väljastatud dokumente, mis keskenduvad arengule ja/või kliimale, mida hiljem võrreldakse kolme riigi vahel. Võrdlusena kasutatakse allikaid, mis pärinevad 20. sajandi lõpust ning läbivalt jõutakse kaasaegsete allikateni. Ajavahemikuks on autor valinud kaks perioodi: 1992-2007 ja 2008-2023. Selle käigus tuuakse paralleele ja erinevusi kahe erineva ajastu raames.

Töö ülesehitus on jagatud kolmeks. Esimeses osas esitab autor töö raamistiku, milles tutvustatakse lühidalt riikide tausta ning kliima olukorda. Esimeses osas tutvustab autor

samuti analüüsivad andmed, mida järgnevates peatükkides analüüsitakse. Teine osa selgitab lahti meetodika, mida töös kasutatakse ning kuidas valimit analüüsitakse. Viimases peatükis analüüsitakse esimeses peatükis esitatud andmeid iga riigi perspektiivist. Selle käigus kasutatakse teises peatükis esitatud metodoloogiat. Kolmandas osas esitab autor ka arutelu, kus lähemalt võetakse kokku analüüsi osas saadud tulemused ning võrdlused.

1. Teoreetiline raamistik

Antud peatükis antakse ülevaade bakalaureusetöö teoreetilisest raamistikust. Teoreetilise raamistiku jooksul defineeritakse lahti väikesaarte arenguriikide ja kliimapoliitika mõisted, millele järgneb riikide lühitutvustus nii ajaloolises kui ka kliimaolukorra perspektiivis. Sellele lisandub töö raamistiku visandamine tuginedes sarnastele uurimustele, millele lisandub selgitus, millisel moel antud töö panustab teema uurimisse. Esitatakse teoreetilised allikad ja dokumendid ning viimaks on välja toodud töö väärtus ja esitatakse näiteid, kuidas teemat edasi uurida.

1.1 Väikesaarte arenguriigid ja kliimapoliitika definitsioon

Väikesaarte arenguriigid ehk SIDS on grupp riike, mis erinevad suuresti oma kultuuri, looduse, ajaloo ja majanduse poolest. Väikesaarte arenguriigid on oma geograafiliselt olemuselt merepinnale lähedal asuvad rannikuriigid, keda ühendavad peamiselt arenguprobleemid. Teisteks ühisteks sarnasusteks on piiratud ressursid, väike populatsioon, geograafiline eraldatus ülejäänud maailmast, haavatavus loodusõnnetustele ja rahvusvahelise kaubandusele sõltumine (ÜRO 2007). Nende aeglane areng on tingitud aspektidest nagu, ebaproportsionaalselt kallis administratsioon ja infrastruktuur, mis on tingitud nende väikesest suurusest, samuti takistab arengut kõrged transpordi ja kommunikatsiooni hinnad (*Ibid*). Nimetatud tunnusjoonte põhjal on ka defineeritud antud uurimistöös analüüsitavad riigid. Fidži, Samoa ja Vanuatu valiku põhjus on tingitud asjaolust, et kõik kolm riiki on ÜRO liikmesriigid ning ükski neist ei ole ÜRO poolt määratud kui vähim arenenud riigid (ÜRO 2023), samuti asuvad kõik valitud riigid samas maailmajaos.

Kliimapoliitika uurimine väikesaarte arenguriikide kontekstis sõltub kliimapoliitika defineerimisest. Definitsiooni määramisel kasutati tehisintellektil põhinevat tekstigeneraatorit ChatGPT-d. Järgnev definitsioon põhineb ChatGPT 1.mai 2023 aasta vastusel käsule “Define climate politics”. Tulemus oli järgnev: “Climate politics generally refers to the political decisions and processes related to climate change and environmental issues, including policies, regulations, and legislation aimed at mitigating and adapting to the impacts of climate change” (OpenAI, 2023). Teise definitsiooni saamiseks muudeti väljundit järgmiselt: “Mis on kliimapoliitika”. Tulemus oli järgmine: “Kliimapoliitika viitab meetmetele, mis on suunatud kliimamuutuste leevendamisele ja nendega kohanemisele. Selle eesmärk on vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid, mis on peamine kliimamuutuste põhjustaja ning suurendada ühiskonna vastupidavust kliimamuutuste tagajärgedele” (OpenAI, 2023).

Analüüsi käigus lähtutakse mõlemast definitsioonist, mis ChatGPT poolt loodi ning vastavalt olukorrale kohandatakse seda.

1.2 Kliimapoliitika areng ja kliimamuutus

Metodoloogia ja analüüsi raamistiku loomisel on lähtutud kahest varasemast uurimisvaldkonnast: poliitika/strateegiate arengu uurimine ning väikesaarte arenguriikide kliimamuutused. Kunmin Zhang (2007) “Environmental Policies in China: Evolvement, Features and Evaluation” ja Moushumi Chaudhury (2015) “A Review of Climate Change Impacts, Adaptation Practices and Policies, And Relevant Institutions in Fiji” on töö analüüsi ja metodoloogia koostamisel olnud teosed, mida on kasutatud raamistiku ehitamisele. Antud töö on Chaudhury (2015) teose lisa, mis kaasab endas ka varasemad andmed ning võrdleb Fidži kliimapoliitikat teiste valitud riikidega. Kuigi väikesaarte puhul on keskendunud reeglina kliimamuutuste mõjule, siis Rootsis on läbi viidud sarnane uuring, mille keskmeks on kohanemispoliitika areng (Ulmanen et al 2012). Töö keskne väide on kohandatud versioon Khani (2013) väitest, et leevendusrežiimile lisati hiljem juurde kohanemine.

Varasemad uuringud, mis on keskendunud väikesaarte arenguriikide kliimamuutusele ja pannes rõhku sellele, kuidas see suhestunud kohanemise ja kriisijuhtimisega on näiteks Anita Latai-Niusulu et al. (2019) teos “Climate change and community resilience in Samoa” ja Pritika Bijay “Understanding the Links between climate change and disaster management in Pacific Island Countries”.

Migratsioon kui läbikukkunud kohanemise strateegia on esitanud Carola Betzold (2014) oma uurimuses, mille keskmeks on kliimamuutustega kohanemine väikesaarte arenguriikides. Sarnaselt on antud uurimuses vaadatud ümberasumist ja migratsiooni kui läbikukkunud kohanemise strateegiat, mida kasutatakse viimasel võimalusel.

1.3 Riikide taust

1.3.1 Fidži

Okeaanias asuv Fidži on võrreldes teistest valitud väikeriikidest kõige suurem oma pindala ja rahvastiku poolest. Asukoha poolest jääb Fidžist Itta Samoa ja Läände Vanuatu. Oma ajaloo poolest on kolm riiki üsnagi sarnased: olnud varasemad kolooniad Euroopa suurriikidele ning saavutanud oma iseseisvuse 20. sajandi lõpus. Fidži saavutas oma iseseisvuse Suurbritannia käest aastal 1970, millele järgnesid riigipöörded aastatel 1987, 1999 ja 2006. Aastal 2014 pidas Fiji esimesed demokraatlikud valimised (Central Intelligence Agency 2023). Rahvastiku poolest elab Fidžil *ca* 950 000 elanikku, kellest 70% elab Viti Levu saarel. Pea pool rahvastikust elab linnas (*Ibid*). Oma troopilise kliima tõttu on Fidži majandus keskendunud turismile. Selle tõttu on tegemist peamise tööstusharuga. Teiselt toodetakse riigis puitu, suhkrut ning maavarasid. Riigi ostujõu pariteet on 2021 aasta andmetel *ca* 9,6 mld dollarit ning jääb maailmas 165 kohale (*Ibid*).

Nagu teiste Vaikse Ookeani väikeriikide puhul on Fidži suuresti mõjutatud kliimast ja loodusest saare ümber. Ekstreemsed ilmastikuolud on mõjutanud suuresti Fidži majandust, näiteks 2016 aastal kaotas riik kolmandiku oma SKP-st loodusõnnetuste tõttu (Pacific UN 2023).

2012. aastal väljastatud dokumendi kohaselt on Fidži kliima trendid olnud pidevas muutuses alates 1961. aastast. Keskmine maksimaalne temperatuur on tõusnud 1,1°C, samal ajal kui aastane minimaalne temperatuur on tõusnud 0,61°C. Alates aastast 1993 on iga aasta meretase tõusnud 4,6mm ja temperatuur soojenenud 0,051°C (Fidži valitsus 2012, 4). Muutustest on mõjutatud pea kõik riiklikud sektorid. Välja on toodud, et tsüklonite tõttu saavad kannatada transpordisektor, turism, kommunikatsioonid ja inimeste elutingimused. Lähemalt on mainitud, et põuad võivad kaasa tuua probleeme energiasektoris, sest 48% elektrist toodeti aastal 2010 hüdroelektri abil (*Ibid*, 12-13).

1.3.2 Samoa

Samoa on kolmest väikeriigist kõige Ida pool asuv riik. Samoa ajalugu on võrreldes Fidži ja Vanuatuga keerukam ja komplekssem.

19. sajandi lõpus tegutses riik kui Vaikse Ookeani kaubanduskeskusena. Aastal 1898 algas riigis kodusõda, mille tagajärjel likvideeriti monarhia ning kolm saart läksid Ameerika

Ühendriikide ja Saksamaa võimu alla (Central Intelligence Agency 2023a). Pärast esimest maailmasõda hõivas Uus-Meremaa Samoa saared luues kohalike seas opositsiooni võõrvõimu vastu. Samoa saavutas iseseisvuse aastal 1967, aga seda ainult lääne saartel (*Ibid*). Idasse jääv saar on senini tuntud kui Ameerika Samoa.

Võrreldes Fidži ja Vanuatuga on Samoa kolmest riigist kõige väiksem oma rahvaarvu poolest. 2023 aasta eelduste kohaselt elab riigis ca 210 000 inimest, kellest 17.5% elavad linnas (*Ibid*). Samoa tööstussektorid erinevad kohati Fidžist, sest keskendutakse rohkem põllumajandusele ning turismi roll on marginaalsem. Riigi ostu pariteet on 2021. aasta andmete järgi ca 1,2 mld dollarit, mis teeb Samoa üheks üheks vaesemaks riigiks maailmas (*Ibid*).

Sarnaselt teistele Vaikse Ookeani väikeriikidele on Samoa saar mõjutatud ümbritsevast ookeanist ja selle elustikust. Austraalia Meteoroloogia Büroo (2014) poolt valminud uurimus ennustab, et Samoa kliima on sarnaselt muutumas nagu Fidži oma. Välja on toodud, et aastaks 2100 on väga suur tõenäosus, et meretase, ookeani hapestumine ja korallide pleekimine tõuseb (*Ibid* 242). Keskmise temperatuur ja ekstreemsed temperatuurid on uuringu järgi sarnaselt tõusmas (*Ibid* 242). Kuigi aasta keskmine sademete hulk on aastast 1979 tõusnud, siis ennustuste kohaselt see ei jätku tõusmist (*Ibid* 248). Trendide järgi peaksid sagenema ekstreemsed ilmastikuolud, näiteks tugevad vihasajud (*Ibid* 250), aga ei olda kindlad, kas põuad peaksid sagenema, vähenema või jääma sarnaseks praegusele olukorrale (*Ibid* 256). Lähtudes antud infost Samoa kohta on võimalik järeldada, et tegemist on vaese väikeriigiga, mis on suuresti mõjutatud ülemaailmsest kliimamuutusest.

1.3.3 Vanuatu

Vanuatu on saarestikust koosnev Okeania väikeriik, mis eelnevalt nimetatud kahest riigist asub kõige rohkem läänes. Lähimad riigid on Fidži ja Saalomoni Saared. Samas asub Vanuatu ka kõige lähemal Austraaliale, võrreldes Fidži ja Samoaga.

Sarnaselt teistele Okeania saareriikidele on Vanuatu ajalugu suuresti seotud kolonisatsiooniga. 19.- 20. sajandi vältel koloniseerisid saart nii britid kui ka prantslased. Aastal 1980 saavutas Vanuatu iseseisvuse läbi valimiste. Kuigi riik on olnud iseseisev alates sellest ajast, siis sisepinged on olnud sagedased, sest parlament on jagunenud frankofoonide ja anglofoonide vahel (Central Intelligence Agency 2023b).

Vanuatu rahvaarv oli 2023. aasta eelduste järgi umbes 313 000 inimest, kellest pea 75% elavad maapiirkondades (*Ibid*). Kuigi Vanuatu on võrreldes Samoaga rahvaarvu poolest suurem riik, siis ostujõu pariteedi poolest on nad vaesemad. Jäädes maailma võrdluses 208-ndale kohale 888,2 mln dollariga (*Ibid*). Peamisteks majandusharudeks on agrikultuur ja turism, mis on oma asukoha tõttu haavatavad tsüklonitele ja ekstreemsetele ilmastikuoludele (*Ibid*).

Vanuatu haavatavust kliimast ja ilmastikust näitavad ka riiklikud dokumendid ja riigipeade väljaütlemised. Näiteks on 2016. aasta dokumendis välja toodud endise peaminister Sato Kilmani tsitaat, kus on lausutud: “ *Vanuatu’s society, environment and economy are highly vulnerable to climate change and disaster risks ... Predicted increases in extreme weather from climate change means we will face even greater impacts in the future ... We also live with the threat of volcanic eruptions, earthquakes and tsunamis.*” (SPC 2015, 4). Mainitud kliimaolukorra ohte kinnitavad eelmisel kümnendil toimunud loodusõnnetused. Aastal 2015 sai Vanuatu kannatada troopilise orkaani “Pam” poolt, mille tõttu hävis 17 000 ehitist ning 65 000 inimest pidid ümber asuma. Orkaani majanduslik kahju Vanuatu riigile oli hinnanguliselt 450 mln USA dollarit (Vanuatu valitsus 2015, 9). Sarnaselt teistele Okeania arenevatele saareriikidele ohustab Vanuatut sarnane tulevik, mida Fidžit ja Samoat (vt pt 1.3.1 ja 1.3.2). Tingitud nendest muudatustest ja oma nõrgast majanduslikust positsioonist on Vanuatu keskendunud suuresti kliimaolukorrale ja seetõttu on häälekas kliimapoliitika eestkõneleja.

1.4 Varasemad riiklikud dokumendid

Analüüsi moodustamise käigus on lähtunud järgnevatest riiklikest dokumentidest. Kuigi analüüsis pole käsitletud kõiki nimetatud teoseid, siis valimi koostamiseks on analüüsitud neid ning valitud välja sobivamad või kasutatud neid, et jõuda asjakohaste andmeteni.

1.4.1 Fidži

Fidži varasemateks dokumentideks, mis käsitlesid kliimamuutust ja sellega seonduvaid riske pärinevad 2000ndate aastate algusest. Esimene Fidži valitsuse (2002) poolt väljastatud dokument oli *Strategic Development Plan 2003-2005* (SDP), millele järgnes rahandusministeeriumi (2006) poolt koostatud arengukava *Strategic Development Plan 2007-2011*. Kuigi Vaikse Ookeani kliimamuutuse abistamise programm loodi mitmetele väikesaartele samaaegselt, siis antud töös vaadatakse iga uuritavat riiki projektis eraldi. Esimene Fidži vastus 1992 kliimakonverentsile oli 2005. aastal väljastatud lühikokkuvõtte loodud PICCAP-i abiga (PICCAP 2005). Aastal 2007 valmis arengustrateegia raamistik (SEEDS), mis pidi kestma ajavahemikus 2008-2010 (Fidži valitsus 2007). Kuigi strateegia kestus ulatub hilisemasse aega kui 2008, siis on töö autor kategoriseerinud antud allika varasemasse aega, sest raamistik loodi aastal 2007.

1.4.2 Samoa

Varasemad Samoa riiklikud dokumendid ja projektid, mis on seotud kliimamuutusega ja sellega kohanemisega on olemas aastast 1993, kui SPREP valitsus andis välja dokumendi nimega "*National Environment and Development Management Strategies*" (SPREP 1993). Aastal 2002 avaldati Samoa rahandusministeeriumi poolt strateegia nimega "*Strategy for the Development of Samoa (SDS) 2002-2004*", mille iseloomustavaks aluseks oli "Võimalused kõikidele" (Rahandusministeerium 2002). Rahandusministeeriumi poolt tutvustati 2005. aastal uut strateegiat "*Strategy for the Development of Samoa (SDS) 2005-2007: 'For Every Samoan to Achieve a Better Quality of Life'*", mis pidi kestma kuni 2007. aastani (Rahandusministeerium 2005). Keskkonnaministeeriumi (2005) poolt väljastati ka Samoa riiklik kohanemise tegevuskava, mille eesmärgiks oli valmistuda kliimamuutusega kaasnevatele ohtudele ning nendega kohanemisele. Riiklik kliimamuutusega võitlemise poliitika või dokument ilmus aastal 2007 keskkonnaministeeriumi poolt ning oli nimetatud

kui “*NATIONAL POLICY OF COMBATING CLIMATE CHANGE 2007*” (Keskkonnaministeerium 2007).

1.4.3 Vanuatu

Valim, mis puudutab varasemaid riiklike andmeid on Vanuatu puhul väike. Tänu Vanuatu valitsuse poolt loodud lehekülje “*nab.vu*”, on võimalik pääseda ligi andmetele, mida teistes arhiivides pole hoiustatud. Ühendatud Rahvaste Organisatsiooni kliimamuutuse raamkonventsiooni (UNFCCC) raames avaldati 1999. aastal Vanuatu valitsuse poolt vastus, mis tutvustas Vanuatu kliimaolukorda ning, millised on nende võimalused sellega toime tulla (Vanuatu valitsus 1999). Järgneval sajandil väljastatud dokumendid hõlmasid endas valdavalt riiklikke eesmärke. “*NATIONAL ADAPTATION PROGRAMME FOR ACTION*” ehk NAPA väljastati Vanuatu valitsuse poolt aastal 2007, mis tutvustas kliimaolukorraga kohanemise programmi (Vanuatu valitsus 2007).

1.5 Uuemad riiklikud andmed

1.5.1 Fidži

Hilisemad riiklikud projektid ja dokumendid, mis Fidži riik väljastas ning edendas algavad 2009. aastal väljastatud teekaardiga “*ROADMAP FOR DEMOCRACY AND SUSTAINABLE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT 2010-2014*”, mille eesmärk oli luua arenguks vaja tegevuskava Fidžile järgnevatel aastatel (Fidži riikliku Planeerimise ministeerium 2009). 2014. aastal väljastas Strateegilise Planeerimise ministeerium roheraamistiku, nimega “*A Green Growth Framework For Fiji*”, mis oli riikliku arenguplaani lisa (Fidži Strateegilise Planeerimise ministeerium 2014). Aastal 2012 ilmus riiklik kliimapoliitika programm, mis kestis aastani 2017 (Fidži Majandusministeerium 2012). ja “*National Climate Change Policy 2018-2030*” ehk riiklik kliimapoliitika programm 2018-2030 (2019a). 2017 väljastatud arenguplaan “*5 - Year & 20- Year NATIONAL DEVELOPMENT PLAN*” on väljastatud majandusministeeriumi (2017) poolt ning mis kujundab tulevikus teostatavaid planeeringuid riigi arengus. 2019 lõi Fidži peaminister maailma esimese fondi, mille eesmärk on finantseerida ümberasumist inimestele, kelle kodud on kadumas kliimamuutuste tõttu (ÜRO 2019).

1.5.2. Samoa

Samoa uuemate riiklike dokumentide valim koosneb suuresti riiklikest planeeringutest, mis hõlmavad kliimamuutust ja sellega kaasnevaid kohanemiseks vajaminevaid muudatusi. Alustades aastast 2008. väljastas rahandusministeerium koostöös majanduspoliitika ja planeerimise osakonnaga riikliku arenguplaani: “*Strategy for the Development of Samoa (SDS) 2008-2012: 'Ensuring Sustainable Economic and Social Progress'*”, mille sisuks oli kolm suurt ala, mida tuleks prioritseerida (Rahandusministeerium 2008). Sinna alla kuulub ka keskkonnasäästlikkus ja katastroofiohu vähendamine (*Ibid*, 5-6). Järgnevalt loodi 2011 aastal valitsuse poolt “Riikliku infrastruktuuri strateegiline plaan” (Samoa valitsus 2011). NESP ehk *Natural Environment and Development Sector Plan* ehk Keskkonna ja arengusektori plaan on 2013. aastal Samoa keskkonnaministeeriumi poolt väljastatud teekaart (Keskkonnaministeerium 2013). Rahandusministeeriumi iga nelja aastane plaan loodi 2012. aastal nimega: “*Strategy for the Development of Samoa (SDS) 2012-2016: 'Boosting Productivity for Sustainable Development'*”, mis oli strateegia Samoa arenguks kuni aastani 2016 (Rahandusministeerium 2012). Sellele järgnes 2016/17- 2019/20 aastate väljaanne pealkirjaga “*Strategy for the Development of Samoa (SDS) 2016/17-2019/20: 'Accelerating Sustainable Development and Broadening Opportunities for All'*” (Rahandusministeerium 2016).

Paralleelselt jätkusuutliku arenguplaanidele, koostas aastal 2017 Samoa keskkonnaministeerium riikliku keskkonnasektori plaani aastaks 2017-2021 ehk *National Environment Sector Plan 2017-2021* (NESP) (Keskkonnaministeerium 2017). Kõige uuem ja samas kõige mahukam dokument, mis hõlmab kliimamuutust ja sellega seonduvat poliitikat on 2020. aastal väljastatud “*Samoa Climate Change Policy 2020-2030*” (Keskkonnaministeerium 2020).

1.5.3 Vanuatu

Vanuatu uuemad riiklikult väljastatud andmed, mille komponendiks on kliimamuutus, on saanud alguse aastast 2010-2011. Suuremad ja põhjalikumad teekaardid ja raamistikud on välja antud aastal 2013. Vanuatu metsapoliitikat hõlmav juhtkiri ühendab metsanduse ja kliimamuutused seelses regioonis ning on määratud kestma kuni 2023. aastani (Vanuatu valitsus 2013). Sarnaselt väljastati aastal riiklik planeerimise dokument nimega “*Planning*

Long, Acting Short: Action Agenda for 2013-2016” ehk PLAS, mis märkis ära valdkonnad, mida riik kavatses prioritiseerida (Vanuatu valitsus 2013). Lisaks sellele lisandus Vanuatu riiklik energiapoliitika teekaart (Vanuatu valitsus 2013a). Teine vastus UNFCCC-le väljastati aastal 2014, mis selgitas riikliku olukorda ÜRO kliimakonventsioonile (Vanuatu valitsus 2014). Aastal 2016 anti välja kaks ammendavat dokumenti kliimaolukorra kohta. SPREP (2016) poolt esitatud “*Vanuatu National Environment Policy and Implementation Plan 2016-2030*” ning Vanuatu valitsuse (2016) poolt väljastatud “*Vanuatu Climate Change and Disaster Risk Reduction Policy 2016-2030*”. Sarnaselt eelnevatele dokumentidele on avaldati 2016 riiklik jätkusuutlik arenguplaan, mille pealkirjaks sai “*Vanuatu 2030: The People’s Plan*” (Strateegilise planeerimise osakond 2016). Vanuatu riiklik kriisijuhtimise osakond esitles 2018 aastal juhust- “*National Policy on Climate Change and Disaster-induced Displacement*” (Vanuatu kriisijuhtimise osakond 2018).

1.6 Uurimistöö väärtus

Antud uurimistöö on jätk väikesaarte kliimamuutuste uurimisele. Antud käsitlus lisab varasematele uuringutele perspektiivi, kus võrreldakse kolme väikesaare arenguriigi kliimapoliitikat samaaegselt, mille kaudu on võimalik tuvastada erinevused ja sarnasused. Samal ajal kaardistatakse kliimapoliitika areng ning selle suund, mis tagab tulevastele uurijatele aluse, mille põhjal saab võrrelda näiteks kliimapoliitika edu või võrrelda seda mõne teise regiooni väikesaarte kliimapoliitikaga, vaadates samal ajal, kas kõik väikesaared läbivad sarnased etapid oma kliimapoliitika arengus. Rahvusvahelise poliitika koha pealt aitab töö paremini mõista, millised prioriteedid on olnud väikesaarte kliimapoliitikas. Prioriteetidele uurimine aitab paremini mõista, kas sarnaseid meetmeid peaksid kasutama ka arenenud maad, kus kliimamuutused pole nii tugevalt tunda, kui seda on väikesaartel. Leevendamise, kaasamise ja kohanemise (päästmise) arengufaaside edaspidine analüüsimine ja uurimine võimaldaks arenenud maadel õppida sellisest lähenemisest ja vajadusel rakendada sarnaseid kliimapoliitika printsiipe.

Töö väärtus esineb ka asjaolus, et on välja toodud, kui palju on väikesaared pidanud oma siseriikliku poliitikat muutma kliimapoliitika ümber. Olukord, kus reeglina kõik riiklikud valdkonnad on mingil määral kliimapoliitikaga seotud. Kohanemispoliitikast saavad eeskuju võtta arenenud maad, kus reeglina kliimapoliitika puudutab vaid üksikuid sektoreid, nagu

energeetika ja keskkonnakaitse. Tuginedes varasemale kirjandusele saab kinnitust ka fakt, et ümberasumine ja migratsioon on läbikukkunud kohanemispoliitika tagajärg.

2. Metoodika

Empiirilise osa eesmärk on analüüsida ja kaardistada kolme väikesaare arenguriigi (Fidži, Samoa, Vanuatu) siseriikliku kliimapoliitika arengut viimase 30 aasta vältel ja seejärel võrrelda neid omavahel. Analüüsi käigus otsitakse vastust laiemale küsimusele, kuidas on väikesaarte arenguriikide kliimapoliitika arenenud, mille käigus pööratakse erilist tähelepanu kesksele väitele, et väikesaarte arengumaade kliimapoliitika arengufaasid on leevendamine, kaasamine ja kohanemine. Kaasamine on defineeritud kui kliimapoliitika sidumine kõikide riigisektoritega. Töö käigus analüüsitakse, millises võtmes on esitatud kliimaga seonduvad probleemid või eesmärgid. Vaadeldakse, kas kliimapoliitika on passiivne või aktiivne ning uuritakse, mis on siseriikliku kliimapoliitika prioriteedid. Analüüsi tulemusena võrreldakse kolme riiki omavahel ning kaardistatakse kliimapoliitika sarnasused ja erinevused.

Töö käigus võrreldakse vanemaid andmeid, mis on välja antud vahemikus 1992 kuni 2007 ja uuemaid andmeid, mis on antud välja ajavahemikus 2008-2022. Valim on suuresti kogutud veebilehelt asiapacificenergy.org, kuhu on koondatud ühte kohta andmeid erinevatelt institutsioonidelt nagu riikide valitsused, ÜRO, Maailmapank jpt. Puudulikke andmeid otsitakse vajadusel riikide valitsuste kodulehtedelt, mis on avalikustanud enda kliimaraamistikud. Ühised poliitilised dokumendid, mis on pärinud tähelepanu ülemaailmselt konverentsidelt, on kogutud ÜRO andmebaasidest ja arhiividest. Kuna tegemist on kolme sarnase riigi analüüsimisega, siis ühised planeeringud ja lepped ei kuulu valimi hulka,

Uurimuses kasutatakse kvalitatiivset tekstianalüüsi, mis võimaldab võrrelda varasemaid andmeid uuematega oma sisu poolest. Lähemalt on tegemist horisontaalset analüüsiga, mille käigus võrreldakse korraka mitmeid dokumente samaaegselt. Valim on koostatud väljaannete põhjal, mille sisus on mainitud kliimamuutust. Andmete analüüsi keskmeks on valitud peatükid, lõigud ja lubadused, mis on seotud kliimaga ning kliimaga seostuvate katastroofide ärahoidmisega, leevendamisega või nendega toimetulemisega. Uurimise piiranguteks on andmete raskendatud kättesaadavus teatud riikide puhul, mille tõttu võivad jääda kasutamata dokumendid, mis pole publitseeritud avalikes arhiivides või kogudes. Seda eriti andmete kohta, mis pärinevad 20. sajandi lõpust või 2000. aastate algusest. Kuna tegemist on väikesaarte arenguriikidega, siis on oht, et nende riiklikud institutsioonid pole arhiveerinud ja avaldanud kõiki andmekogusid, mis tööks on relevantid. Puudujääkide mõju tööle on siiski

minimaalne, sest kliimapoliitika muutuste uurimiseks pole vajalikud absoluutselt kõik dokumendid, milles on mainitud kliimamuutust. Sellest tulenedes on võimalik jõuda töö tulemusteni ka puudulike dokumentidega. Valimi koostamisel võib teiseks piiranguks osutuda andmete küllus ja maht. Kuna tegemist on kolme erinevat riiki hõlmava tööga, siis tuleb valimit koostades arvestada, et hulk andmeid võib jääda välja oma mahu poolest. Sellisel juhul tutvutakse varasemalt andmetega ning sorteeritakse valimi jaoks välja need, mis on töö jaoks relevantsete ning jäetakse välja andmed, mille panus analüüsi ja töö tulemusse on minimaalne.

3. Analüüs ja arutelu

Analüüsi eesmärk on kaardistada ja leida muutusi kolme väikeriigi siseriiklikus kliimapoliitikas, kui ka võrrelda, kuidas on muutunud väikesaarte arengumaade kaasamine ülemaailmsel areenil. Analüüsi käigus otsib töö autor vastuseid küsimustele nagu, millised on olnud muutused kliimapoliitikas, kas on toimunud muutusi prioriteetides 30. aasta vältel ning mis need on. Analüüsi jooksul vaadeldakse ka muutusi suhtumises kliimaolukorda, sest see on osa kliimapoliitikast. Millele pöörati varasemalt rohkem tähelepanu ja kas see on ajaga muutunud? Kas probleemi ignoreeritakse ja ollakse pealiskaudsed oma eesmärkides või süvenetakse põhjalikult.

3.1 Siseriiklikud muutused

3.1.1 Fidži

Fidži varasemad dokumendid keskendusid riikliku arengu planeerimisele. Antud töös on esimeseks dokumendiks valitud SDP 2003-2005. Tegemist pole küll kliimale suunatud planeeringuga, aga sellest hoolimata on välja toodud esimesed märkused kliima kohta. SDP puhul on näha, et rõhku on pandud ka õnnetuste ärahoidmisele ja nende ohjamisele (Fidži valitsus 2002). Kliima vaatepunktist on SDP-s välja toodud (pt 5.7), et tõsised probleemid, mis Fidži keskkonda ohustavad on üleujutuste sagenemise oht, kliimamuutus, jäätmekäitluse mured ning reostus. Eesmärgiks on ette nähtud, et looduslikke ressursse tuleb kasutada jätkusuutlikult (*Ibid*). Täpsemalt on mainitud eesmärke nagu, jätkusuutliku arengu teadlikkuse tõstmine, elurikkuse kaitsmine, puhta keskkonna säilitamine ja alustada keskkonda puudutavate auditite korraldamist organisatsioonides ja projektides (*Ibid*). Nimetatud punktid on mainitud SDP peatükis 5.7. Loodusõnnetuste jaoks välja töötatud eesmärgid kujutavad endas alusraamistiku loomist. See tähendab, et SDP poolt esitatud eesmärgid keskenduvad näiteks taristu investeerimisse, et leevendada katastroofide mõju või lõimida kriisijuhtimist katastroofide ajal siseriiklikku planeeringusse. Sealhulgas tõstatada teadlikkust inimeste seas, et vajadusel olla isemajandav (*Ibid*). Nimetatud eesmärgid on SDP-s mainitud peatükis 6.7. SDP 2007-2011 raames kliimapoliitikat põhjalikult ei mainitud. Seda tingitud asjaolust, et aastal 2005 väljastati dokument vastustega UNFCCC eesmärkidele. Rohkem tähelepanu oli SDP 2007-2011 raames pööratud loodusõnnetustele. Rõhuti taaskord üle SDP 2003-2005 eesmärgid, et on vaja lõimida rohkem loodusõnnetuste leevendamist riiklikesse programmidesse, aga samas toodi välja, et valitsus peab looma uued süsteemid, et saaks esimese 24h tunni jooksul kiiremini tegutseda (Fidži valitsus 2006, 36 & 124).

Fidži esimene vastus ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioonile võttis fookusesse kasvuhoonegaasid, leevendamise, haavatavuse hindamise ja kohanemise. Sellele lisaks keskenduti kliimaolukorda puudutavale haridusele, poliitikale ja programmidele, uurimustele ja tehnoloogilistele nõuetele ning piirangutele (PICCAP 2005, 17-19). Tegemist on esimese põhjaliku dokumendiga, mis avab pea kõik valdkonnad kliimaolukorra perspektiivist. Esmakordselt on kaardistatud ka stsenaariumid, mis ennustatud kliimamuutustega kaasnevad. Andmete järgi võib kliimamuutus viia ranniku erosioonini, korallide pleekimiseni ja orkaanide sagenemiseni (*Ibid*, 25). Sarnaselt on põhjalikumalt ja pikemalt keskendunud kohanemisele, milles on välja toodud eraldi rannikud, veeressursid ja põllumajandus. Rannikualade puhul pakutakse välja esmakordseid lahendusi, näiteks tehiskaride loomine ja mangroovipuude kaitsmine inimtegevuse eest (*Ibid*, 34). Analüüsi tulemusel on näha, et dokument on laialdaselt olnud alustala järgnevateks programmideks ja projektideks. Jätkatakse rõhutamist uuringute vajadusest, et leida vastused ebakõladele, mille lahendamine võimaldaks uusi planeeringuid teha optimaalsemalt. Samas on välja toodud, et Fidžil puudub endal rahastus, et viia läbi uuringuid, projekte ja leevendavaid meetmeid (*Ibid*, 55).

SEEDS 2008-2010 kujutas endas vähe kliimaga seotud eesmärke ja planeeringuid. Dokumendi sisu oli suuresti suunatud majandusele ja avalikule sektorile, mis oli tingitud 2006 aastal toimunud riigipöördest (Fidži valitsus 2007). Kuigi kliimale keskenduti minimaalselt, siis katastroofidele ja õnnetustele pöörati ühes peatükis tähelepanu. Eesmärkide hulka kuulus varasemalt esitatud nõue, et kohalikud kommuunid oleksid paremini õnnetuste eest kaitstud ja suudaksid ise vajadusel toime tulla. Tulemusnäitajate juurde on lisandunud, et küladel ja asulatel on aastaks 2010 katastroofiplaanid ja komiteed, kes tegelevad antud teemaga (*Ibid*, 139). Üldiselt jäi kliimapoliitika edendamine SEEDS-i kaudu tagasihoidlikuks kui mitte olematuks.

Uuemate riiklike dokumentide ja poliitika analüüs algab aastast 2009 ning viimased dokumendid, mida vaadeldakse on väljastatud aastal 2023. Esimese märkusena analüüsi puhul on näha, et kliimat puudutavate teekaartide, planeeringute ja raamistike osakaal on suurenenud. Need on muutunud ammendavamaks ning pööratu on tähelepanu konkreetsetele juhtumitele. Kui varasemad andmed mainisid kliimamuutust ja olukorda kui teemat, millega tuleks tegeleda läbi uurimise ja õpetamise, siis uuemad dokumendid on kaardistanud olukorda rangemalt. Kuigi 2009 aastal väljastatud teekaart on peamiselt suunatud valitsuse tugevdamisele, uue konstitutsiooni loomisele ja majanduse edendamisele (Riikliku Planeerimise ministeerium 2009, 7), siis kliimapoliitika eesmärgid on dokumendis selgelt välja toodud (*Ibid*, 120). Näiteks on öeldud, et kliimaeesmärkide rakendamist pole võimalik

eelarvest adekvaatselt rahastada ja selle tõttu on valitsus otsustanud sõltuda valdavalt välisrahastusest. Välisrahastusele plaanitakse toetuda *Clean Development Mechanismi* ehk Puhta Arengu Mehhanismi kaudu, mille kaudu saavad teised riigid abistada arenguriikide projekte, mis Fidži puhul on kaks hüdroelektrijaama (*Ibid*, 120-121). Selgusele on jõutud ka asjaolus, et poliitiline olukord riigis on mõjutanud kliimapoliitika kulgemist, mille tõttu on saanud rohkem tähelepanu majandust puudutavad probleemid ja väga vähe on pööratud tähelepanu keskkonda puudutavatele küsimustele (*Ibid*, 121). Selliseid väljaütlemisi ning täheldusi vanemates teekaartides pole olnud. Võtmenäitajate puhul on märgitud, et keskkonnaosakond hakkab töötama kui seadusandlik võim alates aastast 2012. Loodusõnnetuste vastu loodi Riikliku katastroofi komitee ning tänu välisinvesteeringutele rajati süsteemid, mis hoiatavad üleujutuste eest (*Ibid*, 123).

Aastal 2012 valmis Fidži valitsuse poolt ammendav dokument "*Republic of Fiji National Climate Change Policy*" ehk "Fidži kliimamuutuse poliitika". Dokumendi sisu oli ainult suunatud kliimamuutusele ja sellega kaasnevatele probleemidele. Põhjalikult on välja toodud, milline on kliimaolukord hetkel Fidžis ning erinevalt varasematest dokumentidest on esitatud ka mudelid, mis ennustavad kliimat kuni aastani 2100 (Fidži valitsus 2012, 7). Väga selgelt on pandud kirja kliimapoliitika eesmärgid ja strateegiad, mis on koondatud kaheksa peatüki alla: "süvalaiendamine, andmete kogumine, haldamine ja jagamine, teadlikkuse tõstmine, haridus ja treenimine, kohanemine, leevendamine, rahastus ning rahvusvahelise ja Vaikse ookeani regiooni osalus (*Ibid*, 21). Igale eesmärgile loodi keskmiselt kümme strateegiat, mis peaks tegelema nende saavutamiseks. Kõige mahukamaks eesmärgiks osutus kohanemine, millele oli loodud kõige rohkem strateegiaid ning mis keskendusid suuresti kohalike kogukondade kaitsmisele (*Ibid*, 23-24). Sarnaselt kohanemisele oli leevendamisele pööratud rohkem tähelepanu, mis hõlmas endas ühteteist strateegiat (*Ibid*, 35-36) (lisa 1&2). Dokumendi väärtus oli siseriikliku kliimapoliitika aspektist suur, sest üha suuremat rõhku pandi kliimamuutustega kohanemisele ning välja olid toodud mudelid, mis kajastasid potentsiaalset tulevikku.

Järgnevate aastate vältel võtab Fidži valitsus rohkem initsiatiivi kliimaolukorra kohta ning selle käigus avaldatakse mitu keskkonnale ja kliimale keskendunud raamistikku ning planeeringut. Rohelise kasvu raamistik ehk *Green Growth Framework* jätkas Fidži kliimapoliitika suunda, mis selleks hetkeks hakkas kaasama kliimaga tulenevaid muutusi igasse riigi valdkonda (Strateegilise Planeerimise ministeerium 2014). Taaskord on välja toodud, et kliimamuutusega toime tulla on vaja keskenduda kohanemisele ja leevendamisele, eriti läbi kogukondade. Kui varasemates dokumentides rõhuti, et meretaseme tõusu vastu aitavad juurdeehitused ja mangroovipuude kaitsmine, siis nüüd mainitakse rannaäärsete

kogukondade ümberasumist (*Ibid*, 33). Seda saab näha kui esimest näidet otsesest päästest, sest leevendamisest pole enam kasu. Strateegiad hõlmavad endas näiteks uute raamistike koostamist, mis üha rohkem keskenduvad väga spetsiifilistele aladele nt. ehitusseadustiku uuendamine, et ehitised peaksid vastu orkaanidele (*Ibid*, 34). Sarnaselt on vaja arendada ligipääsu globaalsetele fondidele ning kaardistada alasid, mida ohustavad kõik potentsiaalsed ohud (*Ibid*, 34). Kõikidele strateegiatele on seatud ajavahemik, millal need peaksid saama teostatud. Võrreldes varasemate dokumentidega, kus paljudel juhtudel puudus strateegiatel ajaline määratlus. Riiklik energiapoliitika on muutunud samuti kliimapoliitika osaks, kus on seatud eesmärgiks, et aastaks 2030 oleks 99% toodetud energiast taastuvenergia, dokumendi väljastamise ajal oli see juba 61%. Sarnaselt juhitakse varasemalt rohkem tähelepanu taastuvenergia projektide rahastamise ja alternatiivkütuste kasutusse võtmisele (*Ibid*, 80-81). Sarnaselt energiasektorile on transpordisektoris võetud eesmärgiks importida säästlikumaid autosid, tutvustada Euro 4 standardiga sõidukeid ning sagedamini vaadata üle sõidukite standardid nii, et need vastaksid rahvusvahelistele nõuetele (*Ibid*, 87).

Alates aastast 2018 on näha tõusu kliimapoliitika edendamises riiklikul tasandil. Suurimaks dokumendiks on majandusministeeriumi (2018) poolt loodud *Republic of Fiji National Climate Change Policy 2018-2030*. Arusaama kliimamuutuste ohtudest on dokumendis väljendatud järgmiselt: "Kliimamuutus on kõige suurem oht Fidži rahvuslikule julgeolekule" (*Ibid*, 52). Selle tagajärjel on otsustatud võtta robustsem multilateraalne lähenemine (*Ibid*, 52). Dokumenti analüüsides on selgelt näha, et sarnast lähenemist on kasutatud ka siseriiklike programme ja raamistikke luues. Eesmärgid on muutunud selgemaks ning kliimapoliitika juhtimine on muudetud globaalseks läbi rahvusvaheliste institutsioonide. Esitatud on ka planeeringute sisseseadmise kiireloomulisus (*Ibid*, 30). Erinevalt varasemast on põhjalikult mainitud, et planeeritavad muutused on koostatud kolme "samba" põhjal. Muutused põhinevad inimõigustele, on sugudega arvestavad ning andmetele põhinevad (*Ibid*, 33-35).

,

Fidži uuemaid dokumente analüüsides on näha, et kasvanud on kirjutiste hulk, mis on keskendunud ainult ümberasumisele. Seda näitab 2019. aastal sihtfondi loomine, mille eesmärgiks on aidata majanduslikult inimesi, kes on sunnitud ümberasuma kliimamuutuste tõttu (Fidži 2019). Sarnaselt sihtfondile avaldati majandusministeeriumi (2019a) poolt ettekirjutus, kuidas ümberasumist teostada, millised on need tingimused ja kuidas protsess läbi viiakse. Sellele järgnenud peaministri kantselei (2023) väljastatud dokument nimega "Planeeritud ümberasumise tööprotseduurid Fidži Vabariigis" .

3.1.2 Samoa

Esimesed Samoa riiklikud dokumendid on koostatud SPREP-i (1994) poolt ja allkirjastatud Samoa peaministri poolt, seega rakendatakse neid siin analüüsis, kui Samoa riigi poolt edastatud andmed. Analüüsidest 1994. aastal avaldatud teost on selge, et dokumendi eesmärk oli tuua välja Lääne-Samoa (edaspidi Samoa) jätkusuutliku arengut puudutavad küsimused. Samas on näha esimesi märke kliimapoliitika edendamiseks. Kliimamuutusele ja kasvuhoonegaasidele on loodud eraldi peatükk, milles mainitakse esimest korda, et kliima soojenemise tagajärgedeks on sagedasemad tormid ja lained, rannikute üleujutused ja rannajoone taandumine (*Ibid*, 36). Teisalt on rõhk atmosfääri kaitsmises, mille puhul on välja toodud soovitus, mis hõlmab taastuenergia kasutamist, teaduse edutamist ja kogukondade harimist (*Ibid*, 52). Kõik on tegevused, mida saab pidada leevenduspoliitika osadeks. Kliimapoliitika aspektist on huvitaval kombel välja toodud väga spetsiifilised soovitusd Samoale. Soovitatakse tegeleda kommunidega, kes asuvad madalatel aladel saarel, sealhulgas mainitakse esmakordselt ümberasumist. Samas soovitatakse edendada ehitussektoris asjakohaseid ehitisi ning inimeste isemajandamist loodusõnnetuste ja katastroofide puhul (*Ibid*). Kuigi dokumendi keskmeks pole kliimaolukord, siis soovitusd ja punktid, mis välja on toodud annavad väga detailse ülevaate, mida Samoa valitsus peaks ette võtma.

1999 avaldati esimene vastus UNFCCC-le Samoa maade, uuringute ja keskkonna osakonna (1999) poolt, mis seadis mõned muudatused riiklikusse kliimapoliitikasse. Kliimamuutust ei ignoreeritud ning toodi välja vajadus rahvusvahelise kommunikatsioonile, mis kujutas endas arenenud maadele selgitamist, kui ohus on Samoa kliimamuutuste pärast (*Ibid*, 6). Kommunikatsioonidokumendi sisu suurimaks osaks oli peatükk, mille keskmeks oli haavatavus ja kohanemine. Viidates, et kliimapoliitika sisu sellel hetkel oli juba suunatud kliimamuutustega harjumisele ning sellega koos arenemisse. Leevendusmeetmete puhul keskenduti peamiselt kasvuhoonegaaside uurimisele Samoa kontekstis, sest varasemad andmed on ebatäpsed või poolikud (*Ibid*, 20). Samas toodi välja väga spetsiifiline näide, milleks oli külmutusseadmete impordi reguleerimine (*Ibid*, 22). Kliimapoliitika suunaks on saanud rahvusvahelise suhtluse arendamine ning siseriiklikult haavatavuse kaardistamine ning kohanemine.

Järgnev analüüsiv allikas, mis ametlikult siseriiklikult avaldati oli rahandusministeeriumi (2002) poolt koostatud SDS 2002-2004. Kliimapoliitika vaatepunktist on tegemist vähetähtsa allikaga, sest kliima kohta eraldi pole ühtegi peatükki. See-eest on kliimat mainitud keskkonna raames, kus plaanitakse valmistada mustandid kliimaraamistiku jaoks. Samas rõhutatakse, et jätkuvalt peab harima inimesi keskkonda puudutavatel teemadel (*Ibid*, lisa lk 25). Sarnaselt varasemale planeeringule jäi rahandusministeeriumi (2005) SDS 2005-2007 kliimapoliitika aspektist napisõnaliseks. Kliimapoliitika keskmeks oli planeeringu järgi ainult kliima ennustamine ja andmete kogumine, kasutades välisabi ja (*Ibid*, 36-35) ja kogukonna seas teadlikkuse tõstmine kliimamuutuse kohta (*Ibid*, 39). Samuti polnud SDS-is mainitud ühtegi kliimaga seonduvat projekti või investeeringut.

Kui seni on Samoa riiklikud planeeringud pööranud kliimapoliitikale vähe tähelepanu, mida võib näha kui probleemi eiramist, siis esimene suurem pööre seisnes keskkonnaministeeriumi (2004) avaldatud programmis. Tegemist oli “Riikliku kohanemise programmiga” (NAPA), mille nimest saab tuletada, et kliimapoliitika suund on keskendunud juba varajases staadiumis kohanemisele. Erinevalt Fidžist, kus alustati leevendamise ja muutuste uurimisega (pt 3.2.1). Analüüsi käigus on leitud, et NAPA-s esitatud kliimapoliitika üheks siduvaks eesmärgiks on kohanemismeetmete integreerimine riigi erinevatesse valdkondadesse, mis viib kliimapoliitika kaasamise üle kohanemisele. Täpsemalt on toodud välja, teadlikkuse tõstmine kohanemise kohta valitsuses, kogukondades ja ühiskonnas üldisemalt, millele lisanduvad kiireloomulised projektid, mis tagavad kohanemise võimalused kliimamuutustega (*Ibid*, 16). Kohanemise puhul võeti aluseks valdkonnad, mis vajavad kõige rohkem tähelepanu, milleks olid veevarud, metsauuendus ja haridust puudutavad programmid. Nendele järgnesid vajadused nagu varased hoiatussüsteemid, rannikuäärse taristu planeerimine jpt. (*Ibid*, 23) (lisa 3). Rahvusvahelise abi kohta jääb programm üldiselt napisõnaliseks, aga näiteks on välja toodud, et teatud eesmärkide rahastamist planeeritakse teha läbi multilateraalsete abiprojektide (*Ibid*, 38).

Kliimapoliitika järgnevatel aastatel ei läbinud suuri muutusi. Arenguplaanis toodi kliimamuutus välja kui ohtu kujutav protsess ning seoti see suuresti loodusõnnetuste või katastroofidega, mille puhul pidi Samoa valitsus kaasama vajalikud aktid nt. *Disaster Management Act* 2007. Kliimapoliitika vaatepunktist mainiti veel pealiskaudselt taastuvenergia kasutamist ning kasvuhoonegaaside piiramist läbi impordi (Majandusministeerium 2008). Sarnaselt varasemale oli siseriikliku kliimapoliitika prioriteet tagajärjed, mis kliimamuutus endaga kaasa toob. Prominentne probleem oli jätkuvalt meretaseme tõus ja sellest tingitud rannikualade hävimine (*Ibid*, 63).

Uuemates allikates ehk dokumentides, mis on avaldatud alates aastast 2008 on näha kiiret arengut kliimapoliitika valdkonnas. Kliimaga seotud küsimused on kajastatud kõigis riiklikes planeeringutes nii nagu sooviti teha varasemates programmides. Teisalt suurenes välisabi hulk, nimelt on välja toodud arengule keskendunud Samoa-Austraalia partnerlus, mille kaudu rahastati kohanemismeetmeid ca miljoni austraalia dollariga (PPCR 2010, 3). Sarnaselt Austraaliale on Samoad abistanud Euroopa Liit, Uus-Meremaa, Jaapan ja Hiina, kellest viimane on olnud aktiivne arendama taastuvenergia valdkonda ning taristut (*Ibid*, 5). Lähtudes analüüsitud andmetest on näha, et kliimapoliitika suund on laienenud välisabile ja bilateraalsete suhete loomisele teiste riikidega. Riiklik infrastruktuuri planeering tõi välja, et kliimamuutus ja loodusõnnetuste leevendamine on muutunud probleemideks, mis läbivalt puudutavad kõiki taristu sektoreid (PRIF 2011, 3). Samoa keskkonnaministeeriumi (2013) poolt avaldatud NESP ehk *National Environment and Development Sector Plan*, jätkas riikliku kliimapoliitika edendamist. Kuigi väga suur hulk tegevuskavast kattub varasemalt mainitud punktidega, siis leidub eesmärke, mida varem pole nii põhjalikult lahti seletatud või prioritseeritud. Hakatakse mainima kogukondade ümberasumist kui meetet (*Ibid*, 13) ja juhitakse tähelepanu naiste osalusse keskkonna küsimustes (*Ibid*, 60). Kliimapoliitika eesmärgid ja prioriteedid püsivad läbivalt sarnased - peavoolustada kliimamuutust ja loodusõnnetuste ohtu. Märkimisväärselt võib välja tuua, et Samoa kasvuhoonegaaside hulk vähenes 2010. aasta ringis ning taastuvenergia osakaal suurenes, kuigi need kaks pole olnud kliimapoliitikas esimesed prioriteedid (Samoa rahandusministeerium 2012, 21). Kliimapoliitika puhul on näha, et kõik riiklikud sektorid on saanud tähelepanu. Riiklik keskkonna sektori plaan 2017- 2021 ehk NESP oli järgmine suur dokument, mille keskmeks oli kliimapoliitika arendamine ja sellele keskendumine. Keskkonnapoliitika koha pealt jätkub trend, et prioriteetideks on vastupanuvõime kliimamuutustele, katastroofidele ja keskkonnale (Samoa keskkonnaministeerium 2017, 8). Keskkonnasektori kohta on planeeringus tehtud ka SWOT analüüs, mille kaudu on võimalik teha järeldusi lähiaja kliimapoliitika kujunemisest, sest välja on toodud sektori ohud, nõrkused, tugevused ja võimalused. Kuigi tegemist on keskkonnasektori analüüsiga, siis kliimapoliitika on olnud keskkonnasektori läbiv osa hilisemates raamistikutes ja planeeringutes.

Tugevuste alla on märgitud sektoritevaheline koordineerimine (*Ibid*, 5), mis vastab ka analüüsi puhul tõele, sest kliimapoliitika on muutunud kõikehõlmavaks, eriti teiste sektorite seas. Sarnaselt toetab SWOT analüüs seda, et kliimapoliitika on jätkuvalt aastate jooksul keskendunud teadlikkuse tõstmisele (*Ibid*, 5).

Viimasena analüüsitud Samoa keskkonnaministeeriumi (2020) poolt avaldatud kliimamuutuse kavas on välja toodud kaheksa laiemat eesmärki kliimapoliitika kohta. Suuresti kattuvad

eesmärgid varasematel aastatel loodud strateegiatega ning selle tõttu ei tooda neid eraldi välja. Teisalt on välja toodud ka kliimapoliitika eeldatavad tulemused, mille hulgas on korduvalt mainitud teemasid, mis puudutavad info kogumist, hoiustamist ning jagamist (*Ibid*, 17). Seega võib näha, et hakatakse kliimapoliitikas rohkem tähtsustama informatsiooni, mis seda valdkonda puudutab. Samas on jätkuvalt aktuaalsed teemad nagu, peavoolustamine kõikides sektorites, teadlikkuse tõstmine inimeste seas ja kohanemist puudutavad küsimused.

3.1.3 Vanuatu

Vanuatu siseriikliku kliimapoliitika analüüsi teostades esineb oht, et allikate kättesaadavus on piiritletud või andmete kogus on võrdlemisi väike. Põhjuseks võib olla, et Vanuatu on kolmest valitud riigist majanduslikult kõige nõrgemas positsioonis ning vajalikud institutsioonid ei ole olnud võimelised andmeid säilitama. Teisalt on Vanuatu valitsuse või ministeeriumite poolt väljastatud kavad koostatud pikemaks ajaks, kui Fidži või Samoa omad. Sellest tingituna on keeruline järeldada, millised muutused on toimunud kahe kuni viie nelja aasta vältel. Vahemik, mis teiste valitud riikide puhul on olnud tavaliseks praktikaks.

Vanuatu esimene dokument, mida analüüsi käigus uuriti oli 1999. aasta vastus ÜRO kliimamuutuste konventsioonile (Vanuatu valitsus 1999). Kliimapoliitika aspektist on dokumendis mitmeid kohti, mis avaldavad Vanuatu suhtumist. Välja on toodud, et keskendutakse kuuele erinevale põhimõttele, mille kõigi tagamõte on valmistuda ette kliimamuutuseks. Seda tehes läbi suhtluse arendamise, et informatsiooni levikut soodustada või suurendada riiklikku võimekust, et valmistuda ja samas kohaneda kliimamuutusega. Teiste punktide puhul mainitakse ära teadlikkuse tõstmist riigist, mille keskmeks on kliimamuutuseks valmistumine (*Ibid*, 2).

Kuigi öeldakse, et kliimapoliitika kaudu ollakse valmis võitlema ülemaailmse kliimamuutuse vastu, siis riiklikud huvid seisavad selle eest, et areneks kohalik elukvaliteet (*Ibid*). Kliimapoliitika koha pealt saab sellist suhtumist pidada kohati ignoreerimiseks, aga samas tunnistatakse olukorra tõsidust ja selle vajadust. Vajaduse puhul mainitakse, et kohalik arengu edendamine ja kliimamuutuse küsimused tekitavad dilemmat valitsuse seas, sest kliimamuutuse tagajärjed vajavad rohkemat uurimist ja jäävad potentsiaalselt tulevikku, aga arenguplaanid vajavad kohest arendamist (*Ibid*, 3). Sarnaselt on toodud välja, et valitsuse prioriteediks on antud hetkel tervishoid ja haridus, kuigi kliimapoliitika prioriteediks on

seatud kliimamuutuse institutsionaliseerimine ja informatsiooni kogumine, et kaasata paremini esimest sektorit (*Ibid*, 41).

Vanuatu varjast kliimapoliitikat saab kirjeldada kui teadmatust kliimamuutuste suhtes, aga samal ajal ka varajast pühendumust, et täita lüngad, mis puudutavad informatsiooni kogumist ja teadlikkuse tõstmist kogukonna seas. Seega oli Vanuatu varajane kliimapoliitika skeptiline ja kogukonnapõhine

Vanuatu kliimapoliitika areng 2000. aastate vältel oli väga muutlik. Analüüsid 2006-2015 prioriteetide ja arengu tegevuskava, siis kliimapoliitikale või olukorrale rõhku ei asetatud (Vanuatu rahandusministeerium 2006). Sarnaselt varasematele dokumentidele tuuakse välja, et globaalse soojenemise mõjusid kliimale on raske ennustada (*Ibid*, 31). Kuigi tegevuskavas ei ole välja toodud eraldi peatükki kliimapoliitika arendamise kohta, siis meteoroloogia sektoris on esitatud, et kliimamuutuse probleemid kaasatakse tulevastesse riiklikesse arengukavadesse (*Ibid*, 44). Seda, mida selle all täpsemalt silmas peetakse ei ole mainitud. Eraldi on välja toodud ka keskkonna ja kriisijuhtimine (*Environment and disaster management*), mis küll ei ole seotud ametlikult sellel hetkel kliimamuutustega, nagu oli teiste riikide puhul, siis on öeldud, et meretaseme tõus võib tulevikus olla mõjutavaks teguriks (*Ibid*, 31).

Kliimapoliitika muutlikkust kajastab 2005. aastal loodud *National Adaptation Programme for Action* (NAPA) ehk Riiklik kohanemisprogramm, mis selgitas Vanuatu kriitilist olukorda kliimamuutuste puhul.

Kliimapoliitika suund on arenenud passiivsusest väga aktiivseks, sellist muudatust kinnitab NAPA-s öeldu: “Raport peegeldab adekvaatselt Vanuatu kiireloomulisi muresid, mis puudutavad kohanemist kliimamuutustega ja on kindel alus tuleviku töödele.” (NACCC 2005, 9). Kliimapoliitika suund hakkas rohkem keskenduma konkreetsetele juhtumitele ja nende leevendamisele, aga samas ka multilateraalsete suhete loomisele ning ühiste projektide koostamisele. Kliimapoliitika kiire arengu tõttu seati paika projektid ja prioriteedid, mis peaksid aitama kaasa kliimamuutustega kohanemisele. Kolm enim prioritseeritud sektorit või murekohta olid: põllumajandus & toidujulgeolek, veemajanduskava ja jätkusuutlik metsandus (*Ibid* 32). Vähemtähtsamateks projektideks kujunesid: jätkusuutlik turism, jätkusuutlik kariloomade pidamine ja kliimamuutuse peavoolustamine taristut puudutavates projektides (*Ibid*). Selline valik kliimapoliitikat kujundades sõltus suuresti sellest, et suurem enamik Vanuatu majandusest on põllumajandusele toetuv. Dokumendis on välja toodud ka spetsiifilised lahendused, kuidas kohanemist soodustada, aga antud töö raames pole tegemist

relevantse infoga. Teiste valitud riikidega võrreldes on esmaselt ära mainitud asulate ümberpaigutamine või ümberasumine, mis oli tingitud meretaseme tõusust ja vee puudusest (*Ibid*, 20). Sarnaselt on hakatud esitama ümberpaigutust, kui potentsiaalset kohanemismeedet probleemidele nagu rannikuerosioon, üleujutused või orkaanid (*Ibid*, 26). Läbivaks nõrkuseks on esitatud ka põhjaveel sooldumine, mis ohustab kõiki Vanuatu regioone (*Ibid*, 23-27).

Ajavahemikus 2008-2023 hakkas Vanuatu kliimapoliitika tähtsus riiklikes planeeringutes ja kavades suurenema. Hakati väljastama spetsiifilisemaid dokumente, mille keskmeks oli kliimaolukorraga seotud väljakutsed ja probleemid.

Seniselt on Vanuatu kliimapoliitikas vähe mainitud kliimamuutuste leevendamist. Reeglina on riik keskendunud kiireloomulistele probleemidele ning kliimamuutuse kohanemisele. Leevendamise puhul on varasemate analüüsitud andmete põhjal tegu reeglina kasvuhooonegaaside vähendamisega ja taastuvenergia osakaalu suurendamisega. 2013-2020 Vanuatu riikliku energia teekaardis on analüüsi põhjal näha kliimapoliitika positsiooni leevendamise aspektist. Nimelt on toodud välja, et üleminek kaasaegsele energiale ei mõjutaks ülemaailmset kasvuhooonegaaside hulka üldse (Vanuatu valitsus 2013, 38). See eest on esitatud, et üleminek taastuvenergiale oleks majanduslikult kulutõhus ning mille käigus saaks leevendada ka kliimamuutust, mille tõttu seati eesmärgiks toota 67% elektrist taastuvenergia abil aastaks 2020 (*Ibid*, 74). Tulemusena on suudetud tänu innovaatilise lahenduse leida kulutõhusam alternatiiv riiklikus energiasektoris ja samal ajal keskendutud kliimapoliitika edendamisele, täpsemalt kliimamuutuse leevendamise aspektist.

Kliimapoliitika areng järgnevatel aastatel püsis Vanuatus stabiilne. See tähendab, et kliimamuutus oli kõikide sektorite planeeringutes aspekt, millega arvestati. Kliimamuutus ja kriiside haldamine või vähendamine integreeriti avaldatud väljaannetes, kus varasemalt olid need olnud kaks erinevat valdkonda. Jätkuvalt on vaadatud põllumajandust kui kõige tähtsamat sektorit, mis peab kohanema kliimamuutusega (Vanuatu valitsus 2014, 7). Kliimapoliitika on muutunud ka rohkem kaasavamaks. Kui varasemalt oli kliimapoliitika suund ja lahendused kõigile samasugused ning ei eristatud erinevaid vähemusgrupe, siis hilisem kliimapoliitikas on hakatud tähelepanu pöörama võrdsusele. Selline lähenemine on ühe näitena välja toodud dokumendis “Vanuatu kliimamuutuse ja kriisipoliitika 2016-2030”, kus üheks printsiibiks on esmakordselt võrdsus. Lähemalt mainitud naiste kaasamise puhul on toodud välja, et kliimamuutus ja loodusõnnetused ohustavad suuresti naiste sotsiaalset ja majanduslikku heaolu, kes suuresti mõjutavad kohalike kogukondade heaolu. Teiseks proovitakse planeerimisel vastu tulla vähemusgruppidele nagu noored, vanurid, puuetega

inimesed ja inimesed, kes elavad kõrvalistes regioonides (SPC 2015, 26). Sarnaselt on kliimamuutust mainitud planeeringutes, mis puudutavad ainult puuetega inimesi (Vanuatu justiitsministeerium 2018, 17)

Teised muutused kliimapoliitikas tulenevad kliimaolukorra halvenemisest. Selle all on mõeldud, et sagenevad loodusõnnetused ja ekstreemsed ilmastikuolud. Varasemates allikates mainitud ümberasumine ja ümberpaigutamine on uuemates allikates muutunud prominentsemaks mureks. Suurenenud on planeeringute hulk, mis keskenduvad ainult sellele probleemile. Tegemist ei ole ainult loodusõnnetustest tingitud ümberasumisest, vaid sellele järgnevast ülepopulatsioonist, mis sunnib omakorda inimesi liikuma (Vanuatu valitsus 2018, 11).

3.2 Arutelu

Käesolevas uurimistöös analüüsitud kolme riigi kliimapoliitika areng on olnud viimase 30 aasta vältel muutlik. Analüüsi käigus selgus, et kõigi kolme riigi kliimapoliitika on arenenud sarnaselt, aga arenguetapid on igal riigil olnud erinevad. Sarnaselt muutustele on erinenud prioriteedid, mida iga riik on oma kliimapoliitikas väärtustanud või millele on pööratud rohkem tähelepanu. Kliimapoliitika arengu kulg on kolmel riigil olnud sarnane, see tähendab, et varasemas staadiumis (1993-2007) on kliimapoliitika osalus olnud siseriiklikult väike, aga pärast aastat 2008 teinud hüppelise tõusu. Sarnaselt on läbitud ka kolm etappi ehk leevendamine, kaasamine ja kohanemine. Tõusu puhul on kasvanud kliimapoliitika tähelepanu, sest on seatud kindlamad plaanid, hakatud avaldama rohkem raamistikke/planeeringuid ja riigi kõik sektorid on kaasatud kliimapoliitikasse, millele on järgnenud keskendumine kohanemisele. Kliimapoliitika tähtsuse tõusu tõttu on kahel riigil muutunud tähtsamaks ka päästepoliitika ehk meetmed, mis hõlmavad ümberasumist ja ümberpaigutust.

Fidži kliimapoliitika on kolmest riigist olnud kõige aktiivsem aastate jooksul. Aktiivsuse üheks näitajaks on robustsus riiklikes dokumentides ning multilateraalsete suhete loomine rahvusvahelisel areenil. Samoa ja Vanuatu puhul on alguses näha passiivsust, kus ei olda kindel kliimamuutuste tagajärgedes ning nende otsesest mõjust riigile, mille käigus on küll tunnistanud kliimaolukorda, aga on otsustatud rohkem tähelepanu pöörata andmete kogumisele ja tavapärasele jätkusuutlikule arengule. Samuti pole Samoa ja Vanuatu oma

kliimapoliitikas nii robustsed kui Fidži. Erinevalt teistest riikidest keskendus Fidži oma kliimapoliitika loomisel välisrahastusele, mis toodi välja erinevates riiklikes planeeringutes. Samoa puhul võeti eesmärgiks arenenud maid teavitada siseriiklikest ohtudest, aga rahalist sõltuvust välisabist ei mainitud. Samoal ja Vanuatut ühendab kliimapoliitikas varajane ümberasumise mainimine (kohanemise ekstreemseim juhtum), sest Fidži puhul jäi antud teema alles sajandi teise kümnendisse. Samas on analüüsi tulemusel näha, et Fidži ja Vanuatu jaoks on ümberasumine muutunud üha aktuaalsemaks murekohaks, sest on avatud loodud abistavaid fonde ja väljastatud dokumente, mille eesmärgiks on ümberasumise koordineerimine. Samuti on mõlema riigi

Kolme riiki ühendav kliimapoliitika aspekt on toetumine kohalikele kogukondadele, mille puhul on Vanuatu lähenemine olnud kõige kogukonnapõhisem, sest kliimamuutustega kohanemisel kavatakse kasutada ka traditsioonilisi meetmeid. Fidžis on lähemalt aga mainitud kommuunide isemajandamist, aga ka nende kaardistamist, et varaselt leida murekohad, mis kaasnevad kliimamuutusega. Sarnaselt on kõik kolm riiki otsustanud siduda riikliku planeerimise kliimaga, mis tähendab, et iga sektor võtab arvesse kliimamuutust ning selle kohaselt loob vastavad tingimused sellega kohanemisele.

Erinevus riikide vahel esines ka kliimapoliitika faaside kiiruses. Kui Fidži oma varasemas kliimapoliitikas mainis kliimamuutuste leevendamist ning esitas vajalikke lahendusi, siis Samoa kliimapoliitika võttis varajases staadiumis (2004) hoiaku, et tegeletakse kohanemisega (Samoa NAPA) ja mille alusel hakati kohanemisega seonduvaid küsimusi kaasama ka teistesse programmidesse ja kavadesse. Kliimamuutuse leevendamine oli Samoa varajastes riiklikes dokumentides pigem tagasihoidlik, kui mitte olematu. Kõige rohkem tähelepanu kohanemisel pöörati valdkondadele nagu veevarud/veemajandus, metsauuendus ja kliimamuutust puudutav haridus. Vanuatu kontekstis oli kohanemise puhul prioriteediks põllumajandus ja toidujulgeolek. Fidžis aga keskenduti lisaks põllumajandusele ka rannikutele. Analüüsi käigus ka selgus, et kõik riigid võtsid enda kliimapoliitika kujundamisel eesmärgiks siduda kliimamuutus teiste riiklike sektoritega nagu taristu, ehitus, põllumajandus jne. Erinevus riikide vahel seisneb selles, et millal nad seda tegid.

Kolme riiki eristavad ka suuresti probleemid, millele tähelepanu on pööratud. Fidži puhul on uuemates arengukavades sageli välja toodud kliimamuutuse ärahoidmine/leevendamine, mille käigus on energiasektoris tehtud otsused otsekohesemad ja detailsemad kui teiste riikide puhul. Näiteks on seatud, et 99% elektrist toodetakse aastaks 2030 taastuvenergia kaudu ning

Kokkuvõte

Uurimistöös analüüsiti kolme Vaikse ookeani väikesaare arenguriigi kliimapoliitika arengut. Valitud riikideks oli Fidži, Vanuatu ja Samoa. Vaatluse all oli küsimus, et kuidas on viimase 30 aasta vältel väikesaarte arenguriikide kliimapoliitika arenenud, millised on olnud muutused prioriteetides ja üldises suunas. Samal ajal loodi keskne väide, et väikesaarte arenguriikide kliimapoliitika areng koosneb kolmest etapist- leevendamine, kaasamine ja kohanemine. Küsimuse vastamiseks viidi läbi kvalitatiivne sisuanalüüs, mille käigus analüüsiti kolme riigi siseriiklikke arenguplaane, raamistikke ja dokumente, mille sisus oli mainitud kliimamuutust.

Uurimistöö tulemused vastasid püstitatud väitele, et väikesaarte kliimapoliitika kolm etappi on olnud leevendamine, kaasamine ja kohanemine. Seda toetas analüüsis leitud, et kolme riigi kliimapoliitika on viimase 30 aasta jooksul olnud väga muutlik. Kui varasemates staadiumites keskenduti kliimamuutuste leevendamisele kasvuhooonegaaside vähendamise abil, siis järgnevalt on asunud kliimapoliitikat integreerima teistesse valdkondadesse ja keskenduma kohanemisele. Kolme riigi erinevused seisnesid suuresti kliimapoliitika prioriteetides ja valdkondades, mis tegelesid kohanemisega. Samuti esinesid erinevused multilateraalsete suhete loomises ja välisabi kaasamises.

Analüüsi käigus tuvastati, et Fidži ja Vanuatu uuemad kliimapoliitika arengud on hakanud keskenduma rohkem ümberasumisele kui kohanemismeetmele, samas on Vanuatu ja Samoa üheks ühiseks tunnuseks, et kaasatud on vähemusgrupe kliimapoliitika teostamisesse. Samoa suurimad erinevused seisnevad nende kliimapoliitika faaside järjekorras, kus leevendus on jäänud väga tagasihoidlikuks ja põhiline rõhk on asetatud kohanemisele. mille toeks on olnud kaasamine. Kõikide riikide kliimapoliitika on aja jooksul muutunud spetsiifilisemaks, see tähendab, et eesmärgid on täpsemalt esitatud, planeeringud arvestavad rohkemate asjaoludega ja on suunatud lahendama konkreetseid juhtumeid. Varasemalt olid eesmärgid esitatud pealiskaudsemalt ning nende lahendamisele oli pööratud vähem ressursse ja tähelepanu.

Autori hinnang analüüsitud teemale on, et kiireloomuline kliimamuutuse oht on sundinud väikesaare arenguriike viima läbi kiireid ja robustseid muudatusi oma riiklikus asjaajamises. Selle käigus on proovitud ära hoida kliimamuutuste mõjusid, aga samas on aktiivselt tegeletud kliimapoliitika kaasamisega teistesse riigi valdkondadesse ning pandud rõhku kliimaolukorraga kohanemisesse, mis on toonud kaasa innovatsiooni ja omapäraseid lähenemisi. Väikesaarte kliimapoliitika arenguid uurides ja analüüsides on võimalik kasutada tulemusi arenenud maade kontekstis, eriti mis puudutab kliimapoliitika kaasamist teistes valdkondades ja kohanemist kliimaolukorraga.

Kuna käesoleva uurimistöö tulemused on keskendunud ainult kolmele väikesaarele, siis edasised uurimused saavad kaardistada teisi väikesaarte arenguriikide kliimapoliitika arengut ning tuua paralleele arenenud maade kliimapoliitikaga. Väikesaarte kliimapoliitikast on võimalik õppida seda, mis ootab ees ülejäänud maailma, kui globaalset soojenemist ei suudeta peatada.

Kasutatud kirjandus:

2023. “CIA World Factbook: Fiji”. *Central Intelligence Agency*. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/fiji/> (külastatud 1. mai 2023)

2023a. “CIA World Factbook: Samoa”. *Central Intelligence Agency*. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/samoa/> (külastatud 1. mai 2023)

2023b. “CIA World Factbook: Vanuatu”. *Central Intelligence Agency*. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/vanuatu/> (külastatud 1. mai 2023)

Austraalia meteoroloogia büroo. 2014. “Climate Variability, Extremes and Change in the Western Tropical Pacific: New Science and Updated Country Reports. Pacific-Australia Climate Change Science and Adaptation Planning Program Technical Report”, *Australian Bureau of Meteorology and Commonwealth Scientific and Industrial Research Organisation*, Melbourne, Australia.

Betzold, C. 2015. “Adapting to climate change in Small Island Developing States”. *Climatic Change*, 133(3), 481–489.

Bijay, P., Filho, W. L., Schulte, V. 2012. “Understanding the links between climate change and disaster management in Pacific Island countries”. *Climate Change Management*, 55–69.

Chaudhury, Moushumi. 2015. “A review of climate change impacts, adaptation practices and policies, and relevant institutions in Fiji”. Suva, Fidži: World Resources Institute. 54 p.

Fidži valitsus. 2012. “National Climate Change Policy”. <https://fijiclimatchangeportal.gov.fj/wp-content/uploads/2022/01/NCCP.pdf> (külastatud 1. mai 2023)

Fidži majandusministeerium. 2012. “Republic of Fiji National Climate Change Policy [2012 – 2017]”. Suva, Fiji: Secretariat of the Pacific Community. VIII, 72 p. <https://policy.asiapacificenergy.org/sites/default/files/National%20Climate%20Change%20Policy.pdf> (külastatud 1. mai 2023)

Fidži majandusministeerium. 2019. “Republic of Fiji National Climate Change Policy 2018 – 2030”. Suva, Fidži: 89 p. <https://wrd.unwomen.org/sites/default/files/2022-07/5%20FIJI-National-Climate-Change-Policy-2018-2030-FINAL.pdf> (külastatud 1. mai 2023)

Fidži majandusministeerium. 2019a. “Displacement Guidelines: In the context of climate change and disasters”. <https://fijiclimatchangeportal.gov.fj/wp-content/uploads/2022/01/Displacement-Guidelines-Jan-2020.pdf> (külastatud 1. mai 2023)

Fidži peaministrikantselei. 2023. "Standard Operating Procedure for Planned Relocation in the Republic of Fiji". märts. <https://fijiclimatechangeportal.gov.fj/wp-content/uploads/2023/04/Standard-Operating-Procedures-for-Planned-Relocation-in-the-Republic-of-Fiji-1.pdf> (külastatud 1.mai 2023)

Fidži Rahandusministeerium. 2006. "Strategic Development Plan 2007-2011". november. https://policy.asiapacificenergy.org/sites/default/files/Strategic_Development_Plan_2007-2011.pdf (külastatud 1. mai 2023)

Fidži rahandusministeerium. 2007. "Sustainable Economic and Empowerment Development Strategy (SEEDS) 2008-2010". november. <https://policy.asiapacificenergy.org/sites/default/files/SUSTAINABLE%20ECONOMIC%20> (külastatud 1. mai 2023)

Fidži Riikliku Planeerimise ministeerium. 2009. "ROADMAP FOR DEMOCRACY AND SUSTAINABLE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT 2010-2014: A BETTER FIJI FOR ALL". detsember. <https://www.fiji.gov.fj/getattachment/Govt--Publications/Peoples-Charter/RSSSED.pdf.aspx> (külastatud 1. mai 2023)

Fidži strateegilise planeerimise ministeerium. 2014. "Green Growth Framework for Fiji: Restoring the balance in development that is sustainable for our future". Suva, Fidži: 102 p. https://cdn.climatepolicyradar.org/navigator/FJI/2014/green-growth-framework-2014_7faa0173d67514eca442be3e176addf0.pdf (külastatud 1. mai 2023)

Fidži valitsus. 2002. "STRATEGIC DEVELOPMENT PLAN: 2003 – 2005". november <https://policy.asiapacificenergy.org/sites/default/files/Strategic%20Development%20Plan%202003%20-%202005%20.PDF> (külastatud 1. mai 2023)

Fidži valitsus. 2012. "National Climate Change Policy". <https://fijiclimatechangeportal.gov.fj/wp-content/uploads/2022/01/NCCP.pdf> (külastatud 1. mai 2023)

Fidži valitsus. 2019. "Climate Relocation of Communities Trust Fund Act 2019: An act to establish a trust fund for the planned relocation of communities in Fiji that are adversely affected by climate change; Act No. 21 of 2019." Suva, Fidži: 4 p.

<https://fijiclimatechangeportal.gov.fj/wp-content/uploads/2021/12/Act-21-Climate-Relocation-of-Communities-Trust-Fund.pdf> (klastatud 1. mai 2023)

Khan, M. R.,; Roberts, J. T. 2013. "Adaptation and international climate policy". *WIREs Climate Change*, 4(3), 171–189.

Latai-Niusulu, A., Binns, T., & Nel, E. 2019. "Climate change and community resilience in Samoa". *Singapore Journal of Tropical Geography*, 41(1), 40–60.

NACCC. 2007. "NATIONAL ADAPTATION PROGRAMME FOR ACTION (NAPA)". Port Vila, Vanuatu. <https://unfccc.int/resource/docs/napa/vut01.pdf> (klastatud 1. mai 2023)

OpenAI. (2022). ChatGPT (1. mai versioon), suur keelemudel, <https://chat.openai.com/>. (klastatud 1.mai 2023)

Ourbak, T., Magnan, A. K. 2017. "The Paris Agreement and climate change negotiations: Small islands, big players". *Regional Environmental Change*, 18(8), 2201–2207.

PICCAP. 2005. "Climate Change The Fiji Islands Response, Fiji's First National Communication Under the Framework Convention on Climate Change" <https://unfccc.int/sites/default/files/resource/fjinc1.pdf> (klastatud 1.mai 2023)

PRIF. 2011. "National Infrastructure Strategic Plan". mai. <https://policy.asiapacificenergy.org/sites/default/files/Samoa%20National%20Infrastructure%20Strategic%20Plan%20%28EN%29.pdf> (klastatud 1. mai 2023)

Samoa keskkonnaministeerium. 2004. "NATIONAL ADAPTATION PROGRAMME OF ACTION". <https://unfccc.int/resource/docs/napa/sam01.pdf> (klastatud 1. mai 2023)

Samoa keskkonnaministeerium. 2013. "NATIONAL ENVIRONMENT AND DEVELOPMENT SECTOR PLAN (NESP) 2013-2016" https://cdn.climatepolicyradar.org/navigator/WSM/2013/national-environment-development-sector-plan-2013-2016_3bd3083acaa5710bf842114f804ef928.pdf (klastatud 1. mai 2023)

Samoa keskkonnaministeerium. 2017. "National Environment Sector Plan (NESP) 2017-2021". <https://www.mnre.gov.ws/mnre-redesign/wp-content/uploads/2017/08/NESP-2017-2021.pdf> (klastatud 1. mai 2023)

Samoa keskkonnaministeerium. 2020. "Samoa climate change policy 2020"
<https://www.mnre.gov.ws/wp-content/uploads/2021/03/Samoa-Climate-Change-Policy-2020-2030.pdf> (külastatud 1. mai 2023)

Samoa maade, uuringute ja keskkonna osakond. 1999. "Government of Samoa First National Communication to the UNFCCC". oktoober. <https://unfccc.int/resource/docs/natc/samnc1.pdf> (külastatud 1. mai 2023)

Samoa. 2010. "Pilot Program on Climate Resilience (PPCR)". juuni
https://www.cif.org/sites/cif_enc/files/Samoa%20PPCR%20Aide%20Memoire.pdf
(külastatud 1. mai 2023)

Samoa rahandusministeerium. 2002. "Strategy for the Development of Samoa (SDS) 2002-2004". jaanuar. <https://policy.asiapacificenergy.org/sites/default/files/sds0204.pdf> (külastatud 1. mai 2023)

Samoa rahandusministeerium. 2005. "STRATEGY FOR THE DEVELOPMENT OF SAMOA (SDS) 2005 – 2007". jaanuar.

https://policy.asiapacificenergy.org/sites/default/files/sds_2005_-_2007_-_english.pdf
(külastatud 1. mai 2023)

Samoa rahandusministeerium. 2008. "STRATEGY FOR THE DEVELOPMENT OF SAMOA 2008-2012". mai.
<https://policy.asiapacificenergy.org/sites/default/files/Strategy%20for%20the%20Development%20of%20Samoa%202008-2012%20%28EN%29.pdf> (külastatud 1. mai 2023)

Samoa rahandusministeerium. 2002. "Strategy for the Development of Samoa (SDS) 2002-2004". jaanuar. <https://policy.asiapacificenergy.org/sites/default/files/sds0204.pdf> (külastatud 1. mai 2023)

Samoa rahandusministeerium. 2012. "STRATEGY FOR THE DEVELOPMENT OF SAMOA 2012-2016". juuli. "
<https://policy.asiapacificenergy.org/sites/default/files/Strategy%20for%20the%20Development%20of%20Samoa%20%28SDS%29%202012-2016%20%28EN%29.pdf> (külastatud 1. mai 2023)

Samoa rahandusministeerium. 2016. "Strategy for the development of Samoa 2016/17-2019/20". detsember
<https://policy.asiapacificenergy.org/sites/default/files/Strategy%20For%20The%20Development%20Of%20Samoa%202016%3A17-2019%3A20%20%28EN%29.pdf> (külastatud 1. mai 2023)

SPC. 2015. “Vanuatu Climate Change and Disaster Risk Reduction Policy 2016-2030”
https://www.nab.vu/sites/default/files/nab/documents/30/10/2015%20-%2011%3A20/vanuatu_cc_drr_policy_minus_att4v4.pdf (kõlastatud 1. mai 2023)

SPREP. 2016. “VANUATU NATIONAL ENVIRONMENT POLICY AND IMPLEMENTATION PLAN 2016-2030”. Apia, Samoa.
<https://www.nab.vu/sites/default/files/documents/VANUATU%20NEPIP-Final.pdf>
(kõlastatud 1. mai 2023)

ZHANG, K., WEN, Z., PENG, L. 2007. “Environmental policies in China: Evolution, features and evaluation”. *China Population, Resources and Environment*, 17(2), 1–7.

Ulmanen, J., Swartling, Å. G., & Wallgren, O. 2012. “THE EVOLUTION OF SWEDISH CLIMATE CHANGE ADAPTATION POLICY SINCE 1990.” In *Climate Change Adaptation in Swedish Forestry Policy: A Historical Overview, 1990–2010* (pp. 5–19). Stockholm Environment Institute.

Vanuatu justiitsministeerium. 2018. “VANUATU NATIONAL DISABILITY INCLUSIVE DEVELOPMENT POLICY 2018-2025”.
<https://www.nab.vu/sites/default/files/documents/Vanuatu%20National%20Disability%20Inclusive%20Development%20Policy%202018-2025.pdf> (kõlastatud 1. mai 2023)

Vanuatu kriisijuhtimise osakond. 2018. “NATIONAL POLICY ON CLIMATE CHANGE AND DISASTER-INDUCED DISPLACEMENT”
https://cdn.climatepolicyradar.org/navigator/VUT/2018/national-policy-on-climate-change-and-disaster-induced-displacement_fc5dd9fa05e993fea12d9c704ffd958c.pdf (kõlastatud 1. mai 2023)

Vanuatu rahandusministeerium. 2006. “Priorities and Action Agenda 2006-2015: An Educated, Healthy and Wealthy Vanuatu”. juuni.
<https://policy.asiapacificenergy.org/sites/default/files/cobp-van-2015-2017-sd.pdf> (kõlastatud 1. mai 2023)

Vanuatu strateegilise planeerimise osakond. 2016. “VANUATU 2030, THE PEOPLE’S PLAN, National Sustainable Development Plan 2016 to 2030“. november.

<https://www.gov.vu/images/publications/Vanuatu2030-EN-FINAL-sf.pdf> (kõlastatud 1. mai 2023)

Vanuatu valitsus. 1999. "Vanuatu National Communication To the Conference of the Parties to the United Nations Framework Convention on Climate Change" juuli.

<https://unfccc.int/resource/docs/natc/vannc1.pdf> (kõlastatud 1. mai 2023)

Vanuatu valitsus. 2013. "Vanuatu National Energy Road Map". märts.

https://policy.asiapacificenergy.org/sites/default/files/Vanuatu_National_Energy_Roadmap20132020.pdf (kõlastatud 1. mai 2023)

Vanuatu valitsus. 2014. "Second National Communication to The United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)". september.

https://unfccc.int/sites/default/files/resource/Vanuatu%20NC2_15%20October%202016.pdf (kõlastatud 1. mai 2023)

Vanuatu valitsus. 2015. "Post-Disaster Needs Assessment". märts

https://www.nab.vu/sites/default/files/nab/documents/20/08/2015%20-%2011%3A47/vanuatu_pdna_cyclone_pam_2015.pdf (kõlastatud 1. mai 2023)

ÜRO. 2019. "WORLD'S FIRST –EVER RELOCATION TRUST FUND FOR PEOPLE DISPLACED BY CLIMATE CHANGE LAUNCHED BY FIJIAN PRIME MINISTER".

September 25.

<https://www.un.int/fiji/news/world%E2%80%99s-first-%E2%80%93ever-relocation-trust-fund-people-displaced-climate-change-launched-fijian-prime> (kõlastatud 1. mai 2023)

ÜRO. 2007. "United Nations Division for Sustainable Development-SIDS-list of sids".

United Nations. <https://www.un.org/esa/sustdev/sids/sidslist.htm> (kõlastatud 1. mai 2023)

ÜRO. 2023. "List of SIDS | office of the high

representative for the least developed countries, landlocked developing

countries and Small Island Developing States." United Nations.

Lisad:

	STRATEGIES	TIMEFRAME				Lead agency	Implementing agency
		2012	2013	2014	2015		
14	Undertake national research to identify effective adaptation measures to support sector-specific adaptation and disaster risk reduction responses.					Climate Change Unit	Ministry of Provincial Development; Ministry of Fisheries & Forests; Department of Lands; Department of Works; Ministry of Health; Ministry of Local Government, Urban Development, Housing and Environment; Ministry of Agriculture; NDMO; Department of Energy; Fiji Meteorological Services; Department of Tourism; NGOs
15	Establish a monitoring and evaluation system to determine the success of national, sectoral and local adaptation initiatives					Climate Change Unit	Ministry of Provincial Development; Ministry of Fisheries & Forests; Department of Lands; Department of Works; Ministry of Health; Ministry of Local Government, Urban Development, Housing and Environment; Ministry of Agriculture; NDMO; Department of Energy; Fiji Meteorological Services; Department of Tourism; NGOs
	Objective 6: Mitigation						
1	Develop joint programmes and cooperation agreements between relevant sectors to reduce and avoid greenhouse gas emissions.					Department of Energy	All government agencies and statutory bodies; NGOs
2	Develop and implement national, industrial, commercial (such as the tourism, agriculture, and mining sectors) and household energy efficiency programmes, including provision of rebates, incentives and disincentives.					Department of Energy	Department of Energy; Department of Public Enterprise; Department of Tourism
3	Assess and utilise appropriate renewable energy sources, such as wave, tidal, solar, wind, hydro, geothermal, biofuel and biomass.					Department of Energy	Department of Energy and government statutory; Fiji Meteorological Services
4	Support the implementation of the <i>Fiji REDD-Plus Policy</i> , the <i>Fiji Biodiversity Strategy and Action Plan</i> , the <i>National Air Pollution Control Strategy</i> , the <i>Ozone Depleting Substances Decree</i> , the <i>National Energy Policy</i> , the <i>Clean Development Mechanism Policy Guideline</i> and other relevant national policies and strategies on the reduction of greenhouse gas emissions, deforestation, forest degradation and the enhancement of forest carbon stocks.					Climate Change Unit	Ministry of Provincial Development; Ministry of Fisheries & Forests; Department of Lands; Ministry of Works, Transport and Public Utilities; Health; Ministry of Local Government, Urban Development, Housing and Environment; Ministry of Agriculture; NDMO; Department of Tourism; NGOs

Lisa 1: Leevendamise strategiad 1-4 (Fidži valitsus 2012, 36-35)

	STRATEGIES	TIMEFRAME					Lead agency	Implementing agency
		2012	2013	2014	2015	2016		
5	Access international financing instruments to support renewable energy, energy efficiency, waste management and carbon trading initiatives.						Climate Change Unit	Ministry of Provincial Development; Ministry of Fisheries & Forests; Department of Lands; Department of Works; Ministry of Health; Ministry of Local Government, Urban Development, Housing and Environment; Ministry of Agriculture; NDMO; Department of Energy; Fiji Meteorological Services; Department of Tourism; NGOs
6	Control and reduce emissions from existing private and public vehicles.						Department of Transport	Department of Transport and LTA
7	Control the ages of imported and second-hand vehicles and introduce alternative fuel powered vehicles.						Department of Transport	Department of Transport; Department of Energy
8	Develop activities and infrastructure that promote the reduction and avoidance of fossil fuel consumption (for example, construct proper walking and cycling lanes)						Department of Local Government	Ministry of Works, Transport and Public Utilities,
9	Support the enforcement of legislation on open burning in residential and commercial locations, as stated by the Environment Management Act (2005).						Department of Environment	Department of Environment
10	Formalise collaboration arrangements and commitments of members of committees working in the area of climate change mitigation, such as the Carbon Trading Technical Team, and the Fiji REDD+ Steering Committee.						Climate Change Unit	Ministry of Fisheries & Forests; Department of Lands; Department of Transport; Department of Local Government; Department of Energy; Department of Tourism; NGOs
11	Establish a national monitoring and evaluation system to calculate GHG emissions and assess Fiji's mitigation efforts.						Climate Change Unit	Ministry of Provincial Development; Ministry of Fisheries & Forests; Department of Lands; Department of Works; Health; Ministry of Local Government, Urban Development, Housing and Environment; Ministry of Agriculture; NDMO; Department of Energy; Fiji Meteorological Services; Department of Tourism; NGOs

Lisa 2: Leevendamise strategiad 5-11 (Fidži valitsus 2012, 35-36)

Rank	Project Profile Name	Activities
1	Securing Community Water Resource	<ul style="list-style-type: none"> • Develop water purification programs for communities • Develop watershed management programme for (other) communities • Alternative water storage programs • Restoration of coastal springs in communities
2	Reforestation, Rehabilitation & Community Forestry Fire Prevention	<ul style="list-style-type: none"> • Reforestation & Rehabilitation (sustainable forest management) • Forest Fire Prevention Program
3	Climate Health Cooperation Program	<ul style="list-style-type: none"> • Establish Climate-Health Cooperation Program
4	Climate Early Warning System	<ul style="list-style-type: none"> • Develop Climate Early Warning System and Emergency Measures
5	Agriculture & Food Security Sustainability	<ul style="list-style-type: none"> • Investment on annual crops and home vegetable farming • Alternative Farming Systems
6	Zoning & Strategic Management Planning	<ul style="list-style-type: none"> • Zoning, Disaster Planning & Urban Planning • Strengthening building codes resilient to cyclones
7	Implement Coastal Infrastructure Management Plans for Highly Vulnerable District	<ul style="list-style-type: none"> • Implement Coastal Zone Management • Coastal infrastructure protection (seawall) • Construction of seawalls (subject to existing plans and code) • Assistance for relocation of roads further inland • Assistance for relocation of communities inland
8	Establishing Conservation Programs in Highly Vulnerable Marine & Terrestrial Areas of Communities	<ul style="list-style-type: none"> • Conservation Areas • Establish Marine Reserves • Marine & Terrestrial Conservation Areas (e.g. MPAs)
9	Sustainable Tourism Adaptation	<ul style="list-style-type: none"> • Sustainable Tourism – to develop Tourism Environmental Policy

Lisa 3: Kiireloomuliste projektide järjestus (Samoa keskkonnaministeerium 2005, 23)

Mina, [Egert Markus Kozlov], (isikukood: 50011012734) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose [Vaikse ookeani väikesaarte arenguriikide kliimapoliitika areng 20.-21. sajandil / Evolution of climate politics in Pacific Small Island Developing States during 20.-21. century], mille juhendaja on [David Ilmar Lepasaar Beecher],

- reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
- kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi